

Främjandet av småbarns delaktighet

- En resurs för livet

Delaktighetsfrämjande arbete vid risker

Jennie Kervinen

Petra Lintula

Anna Oksa

Emma Sjöblom

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildning till socionom, Åbo

Åbo 2022

EXAMENSARBETE

Författare: Jennie Kervinen, Petra Lintula, Anna Oksa & Emma Sjöblom

Utbildning och ort: Socionom (YH), Åbo

Titel: Främjandet av småbarns delaktighet – En resurs för livet

Datum: 26.4.2022 Sidantal: 31

Bilagor: 3

Abstrakt

Examensarbetet är en del av Yrkehögskolan Novias projekt Involvera mera – delaktighetsfrämjande praxis i social- och hälsovård. Delaktighet är viktigt för alla individers välmående. I arbetet beskrivs delaktighet som ett sätt att motarbeta social utsatthet vilket är den genomgående tanken i hela arbetet.

Syftet med arbetet var att undersöka delaktighetens betydelse för småbarn i åldern 0–5. Metoden som användes i arbetet var en litteraturöversikt och utifrån den skapades en produkt. Målet med produkten var att skapa en poster där olika sätt att främja småbarns delaktighet lyfts fram. Arbetets frågeställningar var följande: Vad innebär småbarns delaktighet och kan delaktighet vara en resurs för småbarn i socialt utsatta familjer?

Litteraturöversikten visar att främjande av delaktighet är ett sätt att motarbeta social utsatthet. Att förebygga risker i ett tidigt skede ökar resiliensen hos småbarn. För småbarn innebär delaktighet att de får vara med och påverka i sin vardag samt ha möjlighet att tillhöra en grupp. Småbarns delaktighet innehåller olika delar som borde beaktas i det främjande delaktighetsarbetet. Resultatet av litteraturöversikten är en poster med en tillhörande broschyr som behandlar de olika delarna av barns delaktighet. Postern och broschyren är till för alla som arbetar inom familjearbete för att kunna främja delaktighetsarbete med småbarn.

Språk: svenska

Nyckelord: delaktighet, småbarn, risk

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Jennie Kervinen, Petra Lintula, Anna Oksa & Emma Sjöblom

Koulutus ja paikkakunta: Sosionomi (AMK), Turku

Nimike: Pienten lasten osallisuuden edistäminen - voimavara elämään/ Främjandet av småbarns delaktighet – En resurs för livet

Päivämäärä: 26.4.2022 Sivumäärä: 31

Liitteet: 3

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö on osa Yrkeshögskolan Novian projektia Involvera mera - delaktighetsfrämjande praxis i social- och hälsovård (Osallisuutta edistävä käytäntö sosiaali- ja terveydenhuollossa). Osallisuus on tärkeää ihmisen hyvinvoinnille. Opinnäytetyössä osallisuutta kuvataan keinona, jolla huono-osaisuutta voidaan ehkäistä. Työn kantavana ajatuksena on, että osallisuutta edistämällä voidaan ehkäistä huono-osaisuutta.

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää osallisuuden merkitystä 0–5 vuotiaille lapsille. Työssä käytetty menetelmä oli kirjallisuuskatsaus, jonka pohjalta kehitettiin tuote. Tuotteen tavoitteena oli luoda juliste, jossa esitellään eri keinoja tukea pienten lasten osallisuutta. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: Mistä pienten lasten osallisuus koostuu ja voiko osallisuus toimia voimavarana pienille lapsille, jotka elävät perheissä, joissa esiintyy huono-osaisuutta.

Kirjallisuuskatsaus osoittaa, että osallisuutta edistämällä voidaan ehkäistä huono-osaisuutta. Riskien ennaltaehkäisy aikaisessa vaiheessa lisää pienten lasten resilienssiä. Pienten lasten osallisuutta on, että he voivat olla mukana vaikuttamassa omaan arkipäiväänsä ja heillä on mahdollisuus kuulua ryhmään. Pienten lasten osallisuutta tukevassa työssä on huomioitava, että osallisuus koostuu eri osa-alueista. Kirjallisuuskatsauksen tuloksena on kehitetty juliste sekä sen sisältöä tukeva esite, jossa kuvataan pienten lasten osallisuuden eri osa-alueet. Juliste ja esite on tehty tukemaan osallisuutta edistävää työtä ja on suunnattu kaikille, jotka työskentelevät perhetyön parissa.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: osallisuus, lapsi, riski

BACHELOR'S THESIS

Authors: Jennie Kervinen, Petra Lintula, Anna Oksa and Emma Sjöblom

Degree programme: Bachelor's Degree in Social Services, Turku

Title: Promoting Children's Participation – An Asset for Life/ Främjandet av småbarns delaktighet – En resurs för livet

Date: 26.4.2022 Number of pages: 31

Appendices: 3

Abstract

This Bachelor's thesis was a part of Novia University of Applied Sciences' project Involvera mera – delaktighetsfrämjande praxis i social- och hälsovård (Participation Promoting Practice in Social and Health Care Project). Participation is important for everyone's wellbeing. In the thesis, participation is described as a way of preventing social exclusion, which also is the idea behind this thesis.

The purpose of this thesis was to examine the importance of participation for children at the ages of 0-5. The method used in this thesis was a literature study from which a product was created. The aim was to create a poster in which different ways to encourage children's participation was promoted. The research questions of the thesis were: What does participation consist of for small children and can participation support children living in social exclusion with their families?

The literature review shows that participation is a way to counteract social exclusion. The resilience can increase in children by preventing risks at an early stage. Participation for children consists of being involved with and influencing their everyday lives as well as having the opportunity to belong to a group. Participation with children contains many different parts that should be considered in the promoting work of participation. The outcome of this literature review is in the form of a poster that comes together with a brochure. They cover every part of children's participation. The poster and the brochure are intended for those who work with promoting participation in family work.

Language: Swedish

Key words: participation, child, risk

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Litteraturöversikt	2
2.1	Metod	2
2.2	Sökprocess och avgränsning	3
2.3	Tillförlitlighet och etiska riktlinjer	4
3	Tidigare forskning	5
4	Risker för barn och småbarnsfamiljer	6
4.1	Social utsatthet	7
4.2	Fattigdom i barnfamiljer	8
4.3	Riskfaktorer	9
4.4	Skyddsfaktorer	11
4.5	Generationsövergripande problematik	12
5	Delaktighet	14
5.1	Vad är delaktighet?	14
5.2	Delaktigheten stöder välmående	16
5.3	Familjers delaktighet	18
5.4	Småbarns delaktighet	19
6	Produkt	22
6.1	Arbetsprocess	22
6.2	Produktbeskrivning	24
7	Resultatredovisning och analys	25
7.1	Resultatredovisning	25
7.2	Analys	28
8	Slutdiskussion - delaktighet som resurs	29
	Källor	32

Bilagor

Bilaga 1	Tabell över sökprocessen
Bilaga 2	Poster
Bilaga 3	Broschyr

1 Inledning

Att stöda familjer är det bästa sättet att motarbeta ojämlikhet och utsatthet i samhället. Riskfaktorer som barn kan utsättas för i tidig ålder ska motarbetas och barns trygga utveckling måste stödjas. (Institutet för hälsa och välfärd, 2020b). Delaktighet är en stödform för att motarbeta utsatthet och genom att arbeta utvecklingsinriktat med delaktighetsfrågor kan man stöda en positiv utveckling hos familjer. Barn är beroende av sin familj och familjens resurser påverkar barnens liv på alla sätt. Familjens resurser avgör hur barnens behov bemöts. Barn borde ses som individer som har egna rättigheter och får vara delaktiga som individer i stället för att vara en i familjen. (Andersson, 2012, ss. 172-173). I det här arbetet har skribenterna valt att koncentrera sig på småbarn i åldern 0–5 år, men även familjens roll kommer diskuteras i arbetet.

Delaktighet innebär att man som medborgare får vara med, påverka och ta del av den gemensamma välfärden. Det är social- och hälsopolitiken som stöder delaktigheten hos medborgarna i Finland i alla åldrar. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2022). Enligt kapitel 1 § i Socialvårdslagen (1301/2014) är ett syfte med lagen att främja delaktighet och minska ojämlikhet (Socialvårdslagen 1301/2014). Det är Social- och hälsovårdsministeriets ansvar att förebygga fattigdom och marginalisering, stärka det sociala välbefinnandet och att säkerhetsställa utkomsten i sista hand (Social- och hälsovårdsministeriet, 2022).

Som professionell inom social- och hälsovården ska hela familjen tas i beaktande. I socionomens yrkesroll är det viktigt att arbeta förebyggande och främjande. Skribenterna anser att delaktighet är en väsentlig del av socionomens yrkesroll och därför är delaktighetsfrågor viktiga att ta upp och diskutera. För att kunna arbeta förebyggande och främjande är det viktigt att veta vad delaktighet innebär för småbarn. Syftet med arbetet är att undersöka vilken innebörd delaktigheten har för småbarn. Den genomgående tanken i arbetet är att delaktighet är ett sätt att motarbeta social utsatthet. De frågeställningar som valts att utgå från i arbetet är 1) Vad innebär småbarns delaktighet? 2) Kan delaktighet vara en resurs för småbarn i socialt utsatta familjer? Målet med arbetet är att skapa en produkt där olika sätt att främja småbarns delaktighet lyfts fram. Produkten är avsedd för alla som arbetar inom familjearbete. Arbetet är en del av projektet Involvera mera – delaktighetsfrämjande praxis i social- och hälsovård i Yrkehögskolan Novia vilket påverkar valet av ämnet. Projektets samarbetspartner är Pargas stad.

De centrala begreppen inom detta arbete är delaktighet, risker och social utsatthet. Delaktighet innebär att man är involverad i något man anser vara betydelsefullt och att man har möjlighet att påverka. Att vara delaktig är inte samma sak som att delta. Man kan delta utan att känna sig delaktig och man kan känna sig delaktig trots att man inte deltar. För att barn ska kunna känna sig delaktiga behöver det finnas en möjlighet för dem att vara med och påverka. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2020, s. 20). Med begreppet risker avses i detta arbete olika faktorer som påverkar negativt på människans välbefinnande och som kan leda till social utsatthet. Social utsatthet är ett väldigt brett begrepp och innefattar flera olika aspekter av utsatthet. Det kan bero på individuella, sociala, ekonomiska, kulturella eller institutionella utmaningar i koppling till det kringliggande samhället. Social utsatthet är något som majoriteten av befolkningen inte upplever som problem i vardagen. Det är också kopplat till individuella faktorer så som kön, ålder, sexualitet, etnicitet, klass samt kroppens funktionsförmåga. (Lalander & Svensson, 2014, ss. 11-14).

2 Litteraturöversikt

I det här kapitlet presenterar skribenterna till först metodvalet som använts i arbetet. Som metod valdes litteraturöversikt för att få en fördjupning i ämnet. Till näst presenteras hur sökprocessen och avgränsning gjordes. Till sist diskuteras arbetets tillförlitlighet och de etiska riktlinjer som följts.

2.1 Metod

Detta arbete gjordes som en litteraturöversikt där syftet var att göra en sammanställning av ett kunskapsområde. I en litteraturöversikt beskriver man valda studier, men genomgången av studierna görs inte på ett systematiskt sätt. Detta tillvägagångssätt skiljer sig därmed från en systematisk litteraturöversikt där valda studier genomgås mer systematiskt. (Forsberg & Wengström, 2013, ss. 25-28). Det är viktigt att använda vetenskapliga källor och att under skrivprocessen dokumentera vilka källor som använts. Om arbetet är en litteraturöversikt blir den största delen av arbetet teoretisk text. (Nyberg & Tidström, 2012, s. 96).

En litteraturöversikt kan kritiseras för att vara på en för ytlig nivå och därmed sakna kvalitetsbedömning, vilket kan leda till att man kommer fram till felaktiga slutsatser (Forsberg & Wengström, 2013, ss. 25-28). Å andra sidan kan sammanfattande studier ses som viktiga, eftersom de belyser ett fenomen i ett större sammanhang och fokuserar inte endast på ett snävt specialområde (Ejvegård, 2003, ss. 46-47.) Eftersom det här arbetet strävade till att sammanfatta ett tämligen brett område, och hitta nya insikter om det forskade ämnet som sedan kan användas i den slutliga produkten, har metodvalet ansetts lämplig för detta ändamål.

2.2 Sökprocess och avgränsning

Litteraturöversikten skapades genom två olika skeden. För det första har en artikelsökning gjorts och för det andra användes snöbollsurval i sökprocessen. Artikelsökningen gjordes med specifika sökord för att nå vetenskapliga artiklar. Detta gjordes i EBSCO-host. De sökord som användes var participation, inclusion, social inclusion, children, toddler, social exclusion, social risk, social work samt Finland.

Urvalet av artiklar gjordes genom att läsa artiklars rubriker och därefter välja de artiklar som behandlade småbarns delaktighet. De artiklar som ansågs lämpliga öppnades och abstraktet lästes. Om artikeln belyste ämnet användes artikeln i arbetet. Utöver de begränsningar som gjordes med sökord valdes att endast läsa rubrikerna på de 40 första artiklarna. I två sökningar granskades alla artikelrubriker både innan och efter de avgränsningar som gjordes eftersom antalet sökresultat i dessa två artikelsökningar var få.

Den totala mängden sökresultat var många. Artikelsökningen avgränsades tematiskt till Finland och med sökord som på annat sätt belyste det behandlade ämnet. Artikelsökningen begränsades så att artiklarna skulle vara i fulltext, referensgranskade samt med publikationsår från 2016 till 2022. Resultaten av artikelsökningen finns som en bilaga i slutet av arbetet. (Se bilaga 1).

Andra skedet av sökprocessen gjordes genom snöbollsurvalsmetoden, vilket innebär att man genom andra forskare får information om nya källor. Snöbollsurvalet fortsätter tills skribenterna anser att de fått tillräckligt med information till sitt arbete. (Forsberg & Wengström, 2013, s. 142). Snöbollsurval kan göras både genom diskussion med andra forskare och genom att läsa andras arbeten. I det här arbetet har snöbollsurvalet gjorts

genom att läsa tidigare forskning och litteratur inom ämnet. Snöbollsurvalsmetoden ansågs som relevant med tanke på tidsramen för arbetsprocessen samt ämnesområdets aktualitet.

Delaktighet är ett begrepp som sträcker sig över flera områden. Litteraturen som användes i arbetet är inom områdena samhällsvetenskaper, socialpedagogik och social- och hälsovård. Dessa områden valdes eftersom de tar upp delaktigheten från de synvinklar som behandlar småbarns delaktighet i samhället. Examensarbetet innehåller fem föråldrade källor som ansågs teoretiskt behandla ämnet i arbetet. Med föråldrade källor avsågs källor äldre än 10 år. Vid användning av källor som var äldre än 10 år kompletterades arbetet vid behov med nyare källor för att påvisa källans relevans.

Utöver akademiska forskningar användes även olika böcker, rapporter, utredningar och andra styrdokument som publicerats i samband med olika forskningsprojekt i detta arbete. För att nå dessa har samma sökord använts i allmänna biblioteksdatabaser samt i sökmotorer på internet. Sökningar gjordes också i Finna, Diva, Julkari, Juuli samt Theseus. Rapporter ansågs ha ett informativt värde och ge en inblick i det allra senaste som sker inom området. Flera viktiga forskningsprojekt har utförts, av vilka man särskilt kunde nämna koordineringsprojektet Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra) som publicerat ett flertal publikationer och utredningar. (Sokra, u.å.). I samband med beredningen av den nationella barnstrategin har även promemorior publicerats som användes i detta arbete.

2.3 Tillförlitlighet och etiska riktlinjer

Forskningsetik innebär att texten är väl skriven och har god vetenskaplig praxis samt att den följer forskningsetiska anvisningar. Skribenterna ska kunna påvisa att man använt sig av pålitliga källor i sin text och att texten är trovärdig. (Forskningsetiska delegationen, 2012, ss. 18-20). Forskningsetik handlar även om att ta ansvar och respektera de personer som deltar i eller behandlas i själva forskningen (Kristensson, 2014, ss. 49-55). Skribenten respekterar tidigare forskningar som gjorts och hänvisar till dem på rätt sätt. Texten ska vara vetenskaplig och baseras på vetenskapliga källor. En text har inte god vetenskaplig praxis om den är plagierad, fabricerad, förfalskad eller om texten stulits. (Forskningsetiska delegationen, 2012, ss. 18-20). Det är viktigt att den fakta som framkommer i forskningar

är tillförlitlig och referensgranskad. Forskningens syfte är att utveckla arbetet och nya metoder, vilket går förlorat om forskaren fuskar eller slarvar med sitt arbete. (Backman, Gardelli, Gardelli, & Persson, 2013, ss. 210-218).

Även inom litteraturstudier krävs det forskningsetik för att man kritiskt ska kunna granska de använda källorna i arbetet (Kristensson, 2014, ss. 49-55). Det finns fyra olika varianter av källor som är bra källor då det gäller ett examensarbete. Den första varianten är artiklar som publicerats i ämnesområdets handböcker, områdets encyklopedier eller som är referensgranskade och publicerade i vetenskapliga tidskrifter. Orsaken är att de granskats av utomstående sakkunniga. Den andra varianten som kan användas i arbetet är doktorsavhandlingar, eftersom även de granskats av utomstående sakkunniga. Den tredje varianten är böcker som skrivits av en känd forskare och den fjärde varianten är rapporter som är publicerade av universitets- eller högskoleinstitutioner. (Nyberg & Tidström, 2012, s. 269). Dessa riktlinjer togs i beaktande i materialurvalsprocessen till arbetet.

Etiska anvisningar handlar om riktlinjer och principer för hur en forskning bör framgå. Det finns till för att ge samhället en trygghet inom den forskning som utförs, speciellt forskning som involverar människor. Tydliga etiska regler inom forskningen underlättar hela forskningsprocessen och tryggar deltagare. (Backman, Gardelli, Gardelli, & Persson, 2013, ss. 210-218). För att följa god vetenskaplig praxis och utgå från etiska principer undersökte skribenterna noggrant tidigare forskning och använde vetenskapliga källor i arbetet. Tidigare forskning som användes i arbetet är referensgranskade eller publicerade av tillförlitliga utgivare (till exempel THL), vilket betyder att arbetet är tillförlitligt. Skribenterna har genomgående respekterat den tidigare forskningen och hänvisat korrekt till den.

3 Tidigare forskning

Delaktighet är ett mångtydigt och väldigt brett begrepp, vilket också syns i den tidigare forskning som studerats. Barns delaktighet behandlas i forskning som berör allt från skolgång, inkludering av invandrare, mental hälsa till inkludering och delaktighet av minoritetsgrupper. Delaktighetsfrågor behandlas inte endast i socialvården utan även i forskning inom hälsovården. Av de sökresultat som framkom har barns delaktighetsfrågor behandlats till exempel gällande juridiska processer och barns möjligheter att säga sin åsikt

i ärenden eller tvistefrågor som de själva är involverade i (Berrick, Dickens, Pösö, & Skivenes, 2018). Även hur familjers socioekonomiska status påverkar barns sätt att vara delaktiga har studerats (Kiili, 2016).

Små barns delaktighet går ofta hand i hand med familjens delaktighet och kan inte helt skiljas från familjens delaktighet. Familjers möjlighet att påverka de processer som familjen använder kan påverka hela familjens välmående. Flera forskningar behandlar processer och påverkningsmöjligheter inom service för familjer (Vuorenmaa, 2016; Vuorenmaa, Halme, Perälä, Kaunonen, & Åstedt-Kurki, 2016). Olika aspekter som tagits fram inom barns delaktighetsforskning är till exempel barns deltagande som en samhällelig och politisk fråga (Stenvall, 2018) och olika synpunkter på barns delaktighet (Tulensalo, Kalliomeri, & Laimio, 2021). Det har forskats mycket om delaktighet inom ämnesområdet småbarnspedagogik, men tidigare forskning specifikt inom detta område har inte valts att tas upp i större utsträckning i det här examensarbetet.

Delaktighet är ett väl forskat ämne, vilket påvisar att ämnet är både aktuellt och viktigt inom flera olika områden i samhället. Flera av forskningarna är dock ämnesspecifika och tar i beaktande enskilda processer eller arbetsuppgifter. Det här arbetet strävar till en mer sammanfattande syn på barns delaktighet och vilka de viktigaste delområdena är för en professionell att beakta i arbete med barn. Småbarns delaktighet har varit ett populärt ämne i tidigare examensarbeten. Teman som behandlats är exempelvis småbarns delaktighet i utsatta livssituationer, delaktighet inom småbarnspedagogen, delaktighet av barn med olika funktionshinder och inom barnskyddet. Examensarbeten har inte använts som källor i det här examensarbetet.

4 Risker för barn och småbarnsfamiljer

För att förstå delaktighetsarbetet fullständigt bör man vara medveten om de risker som leder till en dålig eller bristande delaktighet. I detta kapitel behandlas olika risker som barn och barnfamiljer kan påverkas av och som kan leda till social utsatthet. Utsatthet är ofta kopplat till ekonomiska utmaningar, som till exempel fattigdom och ekonomisk knapphet. Social utsatthet handlar dock inte endast om ekonomiska problem, utan även om människans fysiska och psykiska välmående. (Kallio & Hakovirta, 2020, ss. 9-10). Utsatthet

överförs ofta från generation till generation och det är viktigt att övergången avbryts redan i ett tidigt skede.

4.1 Social utsatthet

Social utsatthet är ett komplicerat begrepp att förklara eftersom det innefattar flera olika perspektiv inom samhället. Det finns flera definitioner för social utsatthet som används till exempel i media och i politiska sammanhang. Man pratar om utanförskap, utsatthet, marginalisering, utestängning och social exkludering. (Davidsson & Petersson, 2016, s. 15). Social utsatthet uppkommer oftast genom ekonomiska, kulturella, sociala, institutionella och individuella förutsättningarna i samhället. De är även kopplade till individens kön, ålder, sexualitet, etnicitet, klass, uppväxtmiljö samt kroppens funktionsförmåga. (Lalander & Svensson, 2014, ss. 11-14).

Social utsatthet kan leda till social exkludering, vilket innebär olika sätt på vilket människor fråntas möjlighet att delta i samhället. Motsatsen till social exkludering är social integration, som innebär att marginalisering förebyggs i vårt samhälle. Social exkludering för med sig andra fenomen som till exempel fördomar och diskriminering. (Giddens & Sutton, 2020, ss. 339-340). I den internationella politiken har social exkludering blivit ett så kallat paraplybegrepp för olika oönskade brister som finns i europeiska välfärdsstaterna. (Davidsson & Petersson, 2016, ss. 18-19).

Det finns två olika versioner av social exkludering för barn, en svag och en stark. Den svaga versionen fokuserar på barnets individuella problem och hur man kan integrera barnet i det sociala umgänget i dess omgivning. Den starka versionen fokuserar mindre på barnet och mer på bakomliggande faktorer till barnets sociala exkludering. Sådana faktorer kan vara olika organisationssystem, andra barn och pedagogerna i barnets liv. (Giddens & Sutton, 2020, s. 340).

Barns utveckling påverkas av både det genetiska arvet barnet får från sina föräldrar och den sociala omgivningen eller miljön som det växer upp i. Man bör beakta att alla barn kan utvecklas på olika sätt trots liknande uppväxtmiljöer. Barn som växer upp i utsatta livssituationer kan alltså klara sig bra i framtiden trots omständigheterna. (Brodin, 2012, ss. 23-24).

4.2 Fattigdom i barnfamiljer

Fattigdom är ett område som bidrar till utsatthet i finländska familjer. Fattigdom kan delas in i två olika typer, absolut fattigdom och relativ fattigdom. Absolut fattigdom innebär att man är extremt fattig. Enligt Anthony Giddens och Philip Sutton lever stora delar av befolkningen i många utvecklingsländer i absolut fattigdom. (Giddens & Sutton, 2020, ss. 328-329). År 2021 var gränsen för absolut fattigdom 1,90 USD per dag (World Bank Group, 2021), vilket inte skulle räcka för att leva en dag i Finland. Det betyder inte att fattigdomen inte existerar i Finland (Salmi, 2020, s. 42). I industriländer, som Finland, ses saker som rinnande vatten, toaletter och tillgång till frukter året runt som en nödvändighet. Människor som inte har tillgång till det här kan anses leva i relativ fattigdom inom vårt samhälle. (Giddens & Sutton, 2020, ss. 328-329).

Relativ fattigdom relateras till det omkringliggande samhället med tanke på den allmänna inkomstutvecklingen och levnadsstandarden. Med relativ fattigdom menar man oftast en inkomst som är 50–60 % lägre än befolkningens medianinkomster. Inkomstrelaterad fattigdom är dock inte den enda faktorn som beskriver fattigdom i barnfamiljer. Låg inkomst behöver inte betyda låg materiell fattigdom och beskriver därför inte familjens situation heltäckande. (Karvonen & Salmi, 2016, s. 7). Både relativ fattigdom och absolut fattigdom förändras med tiden och med utvecklingen av samhället (Svärd, 2012, s. 48).

Det finns ingen risk för barn att själva hamna i fattigdom, men familjens fattigdom kan ha negativa konsekvenser för barnet. Lucinda Platt menar (enligt Giddens & Sutton, s. 332) att barn som lever i fattiga familjer har i allmänhet sämre hälsa i jämförelse med andra barn. Barn som lever i fattigdom upplever och utsätts också oftare för otäcka saker, så som till exempel övergrepp och våld. Barn som växer upp under sämre ekonomiska förhållanden är också mer sannolika att förorsaka personlig skada eller begå självmord. De negativa konsekvenserna som barn upplever i koppling till familjens ekonomi kan orsaka stress och oro. Det här kan i sin tur ha en inverkan på barnets skolgång och deras framgång i utbildningen kan lida. Det är på grund av detta som många barn förblir fattiga i vuxen ålder. (Giddens & Sutton, 2020, ss. 332-333).

Barnfattigdom och fattigdom i barnfamiljer är två olika saker. Med barnfattigdom menar man barn som är under 18 år och som lever i fattiga familjer. Fattigdom i barnfamiljer betyder däremot familjer med barn under 18 år som lever under den relativa

fattigdomsgränsen. (Salmi, 2020, s. 44). Barnfattigdom innebär inte att barnen inte kan köpa märkesprodukter. Barnfattigdom innebär däremot att vårdnadshavaren inte har råd att köpa saker som glasögon eller mediciner åt sina barn, det vill säga saker som anses väsentliga för barnets välmående och hälsa. (Phillips, 2014, s. 40).

I Finland har familjer med en förälder oftare en sämre ekonomisk situation. Men även i familjer med två föräldrar har fattigdom ökat under de senaste åren och ofta är orsaken i dessa familjer arbetslöshet, låg utbildningsnivå och förändringar i arbetslivet. Familjer som möter fattigdom har oftast föräldrar som inte har en utbildning, men fattigdom har ökat också bland familjer med högutbildade föräldrar. (Karvonen & Salmi, 2016, ss. 3, 21-24). Antalet barn som var ekonomiskt utsatta var 114 300 år 2020. Året 2020 sjönk andelen av ekonomiskt utsatta barn från 12,4 procent till 11,1 procent i jämförelse med året 2019. Mest sjönk den ekonomiska utsattheten bland barn i åldersgruppen 0–3 åringar. (Finlands officiella statistik, 2021). Risk för fattigdom i familjen ökar med barnantalet, det vill säga ju fler barn i en familj desto mer ökar fattigdomsriskerna. Barn i familjer med sämre ekonomi är ofta medvetna om familjens ekonomiska situation och har skuld känslor för den egna konsumtionen. Utöver det känner barnet bekymmer och empati för föräldrarna. (Juslin & Davidsson, 2016, s. 26).

4.3 Riskfaktorer

Fattigdom, hemlöshet, traumatiska händelser och våld är riskfaktorer som påverkar den psykiska hälsan. Man kan dela in riskfaktorerna i två olika kategorier: inre riskfaktorer och yttre riskfaktorer. Till de inre riskfaktorerna hör traumatiska upplevelser, ensamhet, sjukdomar, utmattning samt dålig självkänsla. Till de yttre riskfaktorerna hör mobbning, diskriminering, hemlöshet, ekonomiska problem, förluster (till exempel dödsfall), separation, betungande människorelationer samt utnyttjande och våld. (Mieli rf, 2021). Familjebaserad risk är något som sitter ihop med de vuxna och deras roller som föräldrar. En familjebaserad risk är till exempel ett missbruk, omsorgsbrist eller misshandel. Det här är riskfaktorer som direkt påverkar barnet. (Helmen Borge, 2005, s. 58).

För att barn ska klara av motgångar är det viktigt att de får en bra start i livet. Barn behöver ha känslan att de klarar av saker och det får de genom goda erfarenheter i tidig ålder. Om småbarn har det bra och får göra sådant de tycker om i vardagen, samtidigt som de får stöd

i de motgångar de möter, ger det dem en chans att bygga upp resurser för framtiden. För att barnets fortsatta utveckling ska gå bra är det viktigt att barn får hjälp så snabbt som möjligt om det finns tecken på att de utvecklar psykiska svårigheter. (Drugli & Lekhal, 2020, ss. 9-10). Enligt Eva Juslin och Susanne Davidsson (2021) kan förmågan hos barn att klara av risker vara individuella och bero på deras färdigheter och egenskaper. De barn som har störst sannolikhet att påverkas av risker i tidig ålder är barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Samhälleliga risker påverkar oftast inte barn direkt, men däremot kan de påverkas av samhällets negativa trender i ekonomi och sysselsättning. (Juslin & Davidsson, 2021, ss. 12-13).

Om mamman mår bra under graviditeten och om barnet får den omsorg som det behöver efter födseln är det större sannolikhet att barnet inte utvecklar psykisk ohälsa. Enligt May-Britt Drugli och Ratib Lekhal (2020, s. 14) kan en positiv omgivning, omsorg och stöd hindra att barnet utvecklar så kallad ärftlig betingad psykisk ohälsa, eftersom barnets hjärna utvecklas mycket under de första levnadsåren och är formbar efter det som sker under dessa år. Till riskfaktorer för barn hör bland annat att utsättas för våld och övergrepp, att föräldrarna har en allvarlig konflikt samt att familjen har ekonomiska problem och bor på ett otrött område där det kan förekomma missbruk och våld. (Marklund, Andershed, & Andershed, 2012, s. 38). The National Scientific Council on the Developing Child från Harvard University menar (enligt Drugli & Lekhal, 2020) att det finns tre olika typer av stress: positiv stress, tolerabel stress och negativ stress. Positiv stress innebär att stressnivåerna skiftar tillbaka från hög nivå till normal nivå snabbt och har ingen skadlig effekt på hjärnan. Under tiden barnet upplever positiv stress är det viktigt att barnet får stöd från närstående vuxna. Att barnet får en känsla av att klara av något stärker barnets förmåga att hantera situationer senare i livet. Tolerabel stress kan ske hos barnet till exempel vid skilsmässa eller dödsfall. De vuxnas stöd är viktig för att barnet ska kunna hantera stressen. Negativ stress är när barnet upplever långvarig stress utan att få stöd eller omsorg av närstående vuxna. Negativ stress kan uppstå till exempel om barnet blir utsatt för misshandel eller är med om en traumatisk händelse. Negativ stress påverkar även barnets positiva utveckling negativt. (Drugli & Lekhal, 2020, ss. 17-18).

Anne Inger Helmen Borge (2005) diskuterar i sin bok Resiliens – risk och sund utveckling en forskning som gjorts i USA med namnet Kauai-undersökningen. Kauai-undersökningen startade år 1955 och pågick i över 40 år. Undersökningen gjordes av två kvinnor vid namn

Emmy Werner och Ruth Smith. Forskningen som gjordes är en central del inom resiliensforskningen.

I resultatet av forskningen kunde det konstateras att en tredjedel av barnen som deltog klassades som riskbarn. För att definiera riskbarn hade man i forskningen nio riskfaktorer som man iakttog (Helmen Borge, 2005, s. 21): Hälsoproblem eller medfödda missbildningar som läkaren antog skulle påverka deras tillstånd, kronisk fattigdom, föräldrar med låg formell utbildning, desorganiserad familjemiljö, liten stabilitet i familjen, alkoholiserade föräldrar, våld, tonårig mamma samt omsorgsbrist. För att räknas som ett riskbarn behövde barnet varit utsatt för åtminstone fyra av dessa nio risker. Resultatet av Kauai-forskningen visade även att av de barn som hörde till riskgruppen utvecklade flera någon form av mild inlärningssvårighet, beteendeproblem och mentala störningar i senare ålder. (Helmen Borge, 2005, ss. 20-22). Barn som har en sjukdom, en funktionsnedsättning eller ett utmanade beteendemönster har så kallad individuell risk. Barnets personlighet kan även påverka den individuella risken, till exempel om barnet är extremt blygt. Redan då barnet är två år kan det uppvisa problem i den sociala, emotionella och beteendemässiga utvecklingen. Om man har problem i dessa områden finns det en risk att man blir utanför och mobbad. Om ett barn upplever stress i tidig ålder kan det ha långtidskonsekvenser för barnet. (Juslin & Davidsson, 2021, ss. 14, 18).

4.4 Skyddsfaktorer

Skyddsfaktorer kan delas in i två olika grupper, inre skyddsfaktorer och yttre skyddsfaktorer. Till de inre skyddsfaktorerna hör socialt stöd och vänner, en god fysisk hälsa, en bra självkänsla, känslan av att vara accepterad, förmågan att lösa problem, att klara av att hantera konflikter, en interaktionsförmåga, förmågan att ha och behålla relationer, att klara av att genomföra saker samt att ha positiva relationer tidigt i livet. Till de yttre skyddsfaktorerna hör möjligheten att utbilda sig, att ha ett arbete eller annat sätt att försörja sig på, att få stöd från sina kollegor och chefer, att leva i en trygg boendemiljö samt att ha möjlighet att enkelt få tillgång till socialbidrag. (Mieli rf, 2021).

En positiv relation och en trygg anknytning mellan barnet och vårdnadshavaren är några exempel på skyddsfaktorer i familjer. Om ett barn har tillräckligt med skyddsfaktorer så ökar inte chansen för problembeteende trots att det förekommer risker i livet. Att få positiv

uppmärksamhet är en bidragande faktor till barnets skyddsfaktorer, medan man inte uppmärksammar barnets negativa beteenden. Barnets skyddsfaktorer är beroende av vårdnadshavarna och de professionellas handlingar. Om barnet får uppleva glädje och ha roligt i vardagen är det en skyddsfaktor trots att barnet bor i en otrygg miljö. (Marklund, Andershed, & Andershed, 2012, ss. 38-41). Anknnytning mellan barnet och vårdnadshavaren är livsviktig. I den tidiga anknnytningen är det den vuxnas uppgift att tillgodose barnets behov. En trygg anknnytning innebär att barnets behov noteras och därefter bekräftas. (Juslin & Davidsson, 2016, s. 35). Juho Saari, Niko Eskelinen och Liisa Björklund (2020, s. 223) skriver också att socialt samspel, grundläggande tillit och en känsla av trygghet är viktiga för barns tillväxt och utveckling. Utöver dessa är materiella förutsättningar också viktiga. Olika problem och utmaningar som belastar familjen, såsom fattigdom, kan i stor utsträckning vara skadliga för barns tillväxt och utveckling.

Michael Rutter menar (enligt Drugli & Lekhal, 2020) att skyddsfaktorer innebär att barn utvecklar en motståndskraft samtidigt som de fungerar som ett skydd mot risker i barns liv. Trygghet är viktigt för barns utveckling och med hjälp av trygghet utvecklar barn en positiv självuppfattning. Barns omgivning och barns relationer är betydelsefulla för hur barn utvecklar skyddsfaktorer. (Drugli & Lekhal, 2020, ss. 27-28). Enligt Davidsson och Juslin kallas barn som klarar sig bra och utvecklat bra skyddsfaktorer trots att de varit med om risker för maskrosbarn. Skyddsfaktorer är faktorer hos människan som modifierar risken. En skyddsfaktor hos ett barn kan vara ett karaktärsdrag som till exempel självförtroende och självkänsla. (Juslin & Davidsson, 2016, ss. 31-32).

4.5 Generationsövergripande problematik

Social utsatthet och de risk- och skyddsfaktorer som påverkar barn är ofta generationsövergripande. Med generationsövergripande avser man en egenskap där kunskap, färdigheter, kultur och välmående övergår från en generation till en annan (Finto, u.å.). För dem som lever i generationsövergripande utsatthet kan livssituationen upplevas som negativ. Människan anpassar sig till sin egen levnadsstandard, livskvalitet och livsstil och förändringar i livet verkar inte vara nödvändiga. Människor som har anpassat sig till en livssituation vill ofta undvika stora förändringar i livet, även om de skulle tillföra positiva saker. På grund av detta kan det vara en utmaning för samhället att få människor att bli delaktiga i sina liv. (Saari, Eskelinen, & Björklund, 2020, s. 74).

Teemu Vauhkonen, Johanna Kallio och Jani Erola (2017, s. 505) skriver om generationsövergripande utsatthet hos föräldrar i Finland. Indikatorer för utsattheten i forskningen har varit skolavhopp, arbetslöshet och utkomststöd. Målgruppen var unga vuxna i åldern 22 år. Enligt resultaten påverkar föräldrarnas utsatthet barnens möjliga utsatthet i vuxenlivet. Skolavhopp kan vara ärftligt från en generation till en annan. Det kan delvis bero på att föräldrar saknar sådana kulturella resurser som behövs för att kunna stöda sina barns studier. Föräldrar kan också förmedla olika värderingar, attityder, tankar och beteende som inte stöder vidare utbildning. Arbetslösheten är också ärftlig mellan olika generationer. Barn till arbetslösa är mer benägna att bli arbetslösa, oavsett utbildningsnivå. Ett skäl kan vara att barn till arbetslösa inte ser arbetslösheten som ett hot och ett hinder för livskvaliteten. Vid förebyggande av övergenerering av utsatthet betonas vikten av småbarnspedagogiken och skolan. (Vauhkonen, Kallio, & Erola, 2017, ss. 508-509).

Resiliens är ett viktigt begrepp när man diskuterar generationsövergripande utsatthet. En trygg barndom, sociala skyddsnät och gruppmedlemskap stärker människans resiliens. Däremot minskar ständiga upplevelser av misslyckanden, negativ belastning, ensamhet och avsaknad av skyddsnät resiliensen. Generationsövergripande utsatthet för med sig olika motgångar i livet och därmed är resiliensen svagare än hos de människor som upplever färre motgångar i sitt liv. (Saari, Eskelinen, & Björklund, 2020, ss. 134-136).

Alla barn har samma tillgång till grundläggande utbildning, men i verkligheten har inte alla samma tillgång till dessa tjänster på grund av deras familjers livssituation. Till exempel i de familjer där det förekommer våld eller missbruksproblematik har inte vårdnadshavarna samma resurser att stöda sina barns skolgång som i familjer där sådan resurs finns. (Saari, Eskelinen, & Björklund, 2020, s. 89). Familjer som är högutbildade och har hög inkomst har ett bredare utbud av resurser och kapital än missgynnade familjer har. Föräldrar till högutbildade familjer har ekonomiskt, mänskligt, kulturellt och socialt kapital för att stödja sina barns utbildning. (Saari, Eskelinen, & Björklund, 2020, s. 174; Kallio, Erola, & Hautala, 2020, s. 195).

För att kunna bryta generationsövergripande utsatthet behövs det olika åtgärder. Om man föds i en fattig familj betyder det inte automatiskt att man blir fattig som vuxen, men sannolikheten är större. Genom att man lyssnar och ser barnen, stärker deras resiliens och

stöder hela familjen då de stöter på motgångar minskar man sannolikheten att utsattheten fortsätter i nästa generation. Delaktighet är därmed ett resursförstärkande sätt att försöka bryta mot generationsövergripande utsatthet som kan utgöra en risk för barn.

5 Delaktighet

Delaktighet kan ses som en fortgående process och som motsatsen till marginalisering (Raivio & Karjalainen, 2013, s. 15). Marginalisering i sin tur kan vara en följd av social utsatthet. Ett sätt att motarbeta risker som social utsatthet och ojämlikhet i samhället är att främja delaktighet. I det här kapitlet undersöks delaktighet ur olika synvinklar.

5.1 Vad är delaktighet?

Delaktighet går att definiera på flera olika sätt. Närmar man sig delaktighet på individnivå, handlar det om den subjektiva upplevelsen av att höra till en grupp som man själv anser vara betydelsefull. Delaktighet på gruppnivå visar sig mera som ömsesidig respekt och förtroende mellan gruppmedlemmar samt möjligheten att påverka inom gruppen. På samhällsnivå innebär delaktighet att man tar hänsyn till möjligheter och rättigheter samt att man behandlar alla människor jämlikt. (Insitutet för hälsa och välfärd, 2020a).

Delaktighetsfrämjande arbete och att höra klienters åsikter har blivit allt viktigare. I den finska lagstiftningen har delaktigheten stadgats i Grundlagen (731/1999), Socialvårdslagen (1301/2014), Hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), i Lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992), Kommunallagen (410/2015) och i Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000). Enligt Socialvårdslagens (1301/2014) kapitel 1§ moment 2 är ett av lagens syften att minska ojämlikhet och främja delaktighet. I kapitel 4§ moment 6 ska vid bedömningen av klientens intresse tas hänsyn till olika lösningar och tillvägagångssätt som bäst tryggar verksamheten som främjar klientens delaktighet. Enligt kapitel 10 § ska särskild uppmärksamhet ägnas barn och unga personers behov och önskemål då servicen tillhandahålls och utvecklas. I kapitel 15 § definieras också socialt arbete där ett av det sociala arbetets mål är att stöda förändring samt tillsammans med individen, familjen och gemenskapen öka deras delaktighet. (Socialvårdslagen 1301/2014, u.å.).

Enligt Social- och hälsovårdsministeriet innebär främjande av delaktighet att förebygga fattigdom och marginalisering, stödja boende, säkerställa minoriteters välbefinnande och hälsa samt stärkande av individers sociala välbefinnande. Delaktighet innebär även att man är involverad i något man anser vara betydelsefullt och att man känner att man kan påverka saken. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2022). Det konkreta arbetet med att främja delaktigheten kan vara att möjliggöra och aktivt arbeta för deltagande i beslutsfattande och särskilt för dem som är marginaliserade i samhället. Påverkningsmöjligheter borde erbjudas via den service som ges, genom att möjliggöra sådana förhållanden och tillfällen där olika synpunkter har en möjlighet att framkomma. Det är också viktigt att arbeta för ett förtroende mellan människor och att erbjuda meningsfulla aktiviteter. Den kommunikativa aspekten bör inte heller glömmas, utan de platser där service och aktiviteter erbjuds bör vara tillgängliga så att alla har en möjlighet att förstå sin omgivning. Förutom detta kan delaktighetsarbetet även erbjuda nya möjligheter, stärka gemenskapen och stärka de resurser som redan finns. (Koivisto, Isola, & Lyttikäinen, 2018, ss. 8-9, 21-22).

Begreppet delaktighet är väldigt brett och kan ha olika innebörd beroende på sammanhang. Elina Nivala har till exempel forskat i delaktighetsbegreppets användning inom småbarnspedagogikens officiella dokument. Enligt Nivala kan delaktighet definieras genom att dela begreppet i politisk delaktighet och social delaktighet och för att uppnå en fullständig delaktighet behövs båda delaktighetsformerna. Barnens politiska delaktighet kan beskrivas som chansen att föra fram sin egen åsikt och upplevelse, samt som en möjlighet att påverka den gemensamma verksamheten och ta egna initiativ. Social delaktighet kan däremot beskrivas som gott bemötande av barnet: som en chans att bli hörd, sedd samt känslan av att bli godkänd som den man är. Social delaktighet innehåller också deltagande i interaktion och i gemensamma aktiviteter, vilket leder till en möjlighet för känsla av grupptillhörighet att växa fram i samvaro med andra. (Nivala, 2021, ss. 42-44). Delaktighet handlar dock inte enbart om att bestämma trots att man har en möjlighet att påverka och en chans att ha ett inflytande i en situation. Delaktighet handlar mera om samspelet i en gemensam situation. (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 31).

Social delaktighet kan anses ha gemensamma målsättningar och vara en dynamisk process. Detta betyder att delaktigheten omformas och aldrig blir färdig. Social delaktighet är ett sätt att motarbeta fattigdom och utsatthet, möjliggöra deltagande i samhället, ge

möjligheter, utveckla kunskap och kunnande och främja ett människovärdigt liv. (Leemann, Kuusio, & Hämäläinen, 2015, s. 5).

5.2 Delaktigheten stöder välmående

En stark motivering till delaktighetsarbetet är att främja individens hälsa och välmående genom delaktighet. Den amerikanska filosofen Martha Nussbaum har gjort en lista på tio funktioner som borde vara realiserade för att människan ska kunna leva ett som en välmående medborgare. Målet med dessa funktioner är att öka livskvalitet, levnadsstandard och goda levnadsvanor. Dessa funktioner är avsedda för individer. Ofta ser man till exempel familjen som en homogen enhet även om man borde se familjemedlemmarna som individer. Utav dessa tio funktioner behandlar två delaktigheten. En av funktionerna är samhörighet, vilket betonar möjligheten att leva i kontakt med andra människor i genuin social interaktion samt att respektera sig själv och att kunna lita på att jämställdhet uppnås mellan andra människor. Den andra funktionen är kontroll samt arbets- och äganderätt. Med det menar Nussbaum möjligheten för en person att delta såväl i arbetslivet som i politiska beslut. Enligt Nussbaums teori består ett gott liv inte bara av att tillfredsställa individuella grundläggande behov, utan av god handling. (Nussbaum, 2013, ss. 32-35).

Figur 1. Funktioner alla individer bör ha i sitt liv för att kunna leva ett värdefullt liv (Nussbaum 2013). Bearbetat av skribenterna.

Nussbaum lyfter fram de behov som borde tillfredsställas för att en individ kan leva ett välmående liv. Delaktighetens koppling till välmående har även lyfts fram av Erik Allardt, men medan Nussbaum pratar om tio funktioner inom välmående, lyfter Allardt fram tre delar av välmående. Allardts tre delar (having, loving, being) är välkända och beskrivs oftast då man studerar delaktighetsfrågor. Having beskriver de ekonomiska resurserna, så som pengar, skolning och arbete. Loving hänvisar till människans vilja att vara i kontakt med andra personer och being beskriver behovet av att tillhöra samhället genom delaktighet och deltagande. (Allardt, 1976, ss. 32, 43, 46). Helka Raivio och Jarno Karjalainen (2013, ss. 16-19) har gjort en kategorisering av delaktighetens olika delområden som delvis baserats på Allardts kategorisering om välmående. Modellen följer långt den samma tanken om tillräckliga ekonomiska resurser, hälsa och säkerhet (having), tillhörandet till en grupp (belonging) men skiljer sig från Allardts modell genom att införa aktivt deltagande (acting) i delaktighetsmodellen. Det som är intressant i modellen för detta arbete är att författarna lyfter fram delaktighetens motpoler. Tanken är att i alla delar av delaktigheten finns en negativ motpol. Ett läckage i någon av delaktighetens delområden leder till en bristande delaktighet och kan leda till marginalisering och social utsatthet.

Raivio och Karjalainen behandlar delaktighet på en allmän samhällelig nivå och främst från en arbetspolitisk synvinkel. Trots det är tanken om bristande delaktighet en bra synvinkel även då man arbetar med delaktighetsfrågor med barn och familjer. Dock måste man ha ett mer konkret och närmare perspektiv på delaktigheten då man arbetar med barn och familjer, men på samma sätt motarbetas social utsatthet genom delaktighet. Nussbaum, Allardt och Raivio & Karjalainen lyfter alla fram i sina teorier delaktighetens betydelse för ett värdefullt liv. Att få vara en del av någonting och ha möjlighet att göra beslut i ens liv är viktiga för alla individer. Levnadsförhållanden i barndomen kan påverka den sociala statusen och välmåendet för ett barn i vuxen ålder (Ilmakunnas, Kauppinen, & Moision, 2020, s. 200). Delaktigheten har visat sig vara en viktig del av en persons holistiska välmående och därför bör det stödjas som en resurs även i de tidiga stadierna av barndomen så att en person i vuxenlivet trots barndomen har förmågan att leva ett betydelsefullt liv.

5.3 Familjers delaktighet

Att stöda familjer till delaktighet har länge varit ett mål inom den finländska familjepolitiken. En särskild utmaning har varit att stärka delaktigheten så att den involverar familjen i olika skeden av livet och därmed når personer som är i olika skeden av livet. Med tanke på service behövs en omstrukturering och en förändring i arbetskulturen för att arbeta mer mångprofessionellt och tillsammans med familjerna. Splittrade tjänster som delvis förhindrar samarbete har ansetts problematiskt. Arbetet med familjer är utspritt på flera olika sektorer och innehåller service med allt från mödrarådgivning och socialt arbete till småbarnspedagogik och skolväsendet. Familjer stöds också av församlingar, olika organisationer, lekparker, föreningar mm. (Halme, Vuorisalmi, & Perälä, 2014, ss. 17-19). Barnfamiljer har alltför mycket belastning i livet, speciellt socialt utsatta barnfamiljer. För att kunna avlasta familjen borde resurser användas inom olika tjänster för att kunna hitta de familjer som behöver hjälp och stöd. Mångprofessionellt samarbete har en stor roll i det arbetet. (Kallio & Hakovirta, 2020, ss. 267-268).

Problem som belastar familjer är svaga nätverk, ekonomiska problem, psykosociala problem, kraven i arbetslivet, problem med parförhållandet, psykiska problem samt sådana arbetsmodeller som följt från den egna barndomen med till föräldraskapet. Även olika missbruksproblem kan påfresta familjen. Problem kan börja hopa sig efter en tung graviditet eller ifall barnet är krävande. Föräldrar kan känna sig otillräckliga och känner att de inte möter de krav som sätts på en förälder. (Killén, 2009, s. 127).

I och med planeringen av de nya välfärdsområdena har familjecenter planerats. Familjecentren är ett konkret sätt att stöda familjer, barn och unga i kommunerna. I nästan alla de nya välfärdsområdena fanns eller planerades år 2021 ett familjecenter. Arbetsmetoden i dessa är mångprofessionell och tanken är att få ihop ett brett nätverk med stöd till familjen. De flesta familjecentren är belägna vid en hälsostation och har planerats så att den är lättillgänglig. Även bemötande och psykosocialt stöd har setts som viktigt i familjecentrens serviceutbud. Till familjecentrens koncept hör också en öppen träffpunkt för familjer, där det är lätt att träffa andra i samma livssituation med låg tröskel. (Hastrup, Pelkonen, Varonen, & Kekkonen, 2021). I planeringen av familjecentren kan man tydligt se att man önskar öka familjers delaktighet med hjälp av tydliga processer,

bemötanden, påverkningsmöjligheter samt lågtröskelverksamhet för umgänge. Olika föreningar och frivilligorganisationer beaktas i planerna för centren.

5.4 Småbarns delaktighet

Barns delaktighet är viktig av flera olika anledningar. Det är först och främst ett av barnets grundläggande och mänskliga rättigheter. Barns rätt till att vara delaktiga är bundet till Finlands grundlag, men även övriga nationella lagar. Statsrådet har år 2021 publicerat en nationell barnstrategi som baserar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter. Med hjälp av den nationella strategin vill man trygga barns grundrättigheter och strävar efter att arbeta långsiktigt för ett barnvänligt Finland. Delaktigheten har tagits upp på flera olika sätt i barnstrategin. Barns möjligheter att delta, bli hörda och sedda samt att få information lyfts fram i strategin. Deltagandet ska vara heltäckande och möjligheter att delta planeras utgående från barnets ålder. Arbetet bör vara systematiskt och vuxnas förståelse och handlingssätt i frågan om barnens delaktighet, hörande och barns påverkningsmöjligheter samt beaktande i beslut skall stärkas. (Statsrådet, 2021, ss. 15-16, 35-36). Strategin tar också hänsyn till delaktighetsfrågor hos barn som lever under utsatta omständigheter. En stor tyngdpunkt i strategin är att se och höra alla barn som individer även om man beaktar olika grupper som till exempel funktionsnedsatta eller minoritetsgrupper. Den sociala delaktigheten tas upp i barnstrategin genom att iaktta de händelser och omgivningar som barnen lever i så som dagvård, skola, hemmet och fritidssysselsättningar. Åtgärder enligt strategin är att se till att alla barn har ett eller flera gemenskaper som de kan tillhöra. Det är också viktigt att känna igen olika perspektiv och dess betydelse ur barnens perspektiv. Alla dessa åtgärder bör förverkligas i de omgivningar där barnen redan befinner sig. (Stenvall, 2020, ss. 17-18).

Som även framkommer i barnstrategin är det möjligt att genom att arbeta med barns delaktighet se de barn som är utsatta eller i riskzonen för att bli utsatta. Barn kan vara delaktiga på olika sätt eller välja att inte vara delaktiga. Barns delaktighet kan beskrivas som ett förhållningssätt där barns röster blir hörda och barns åsikter är likvärdiga de vuxnas. De vuxnas roll som lyssnare och stödjare till delaktighet är därför viktig. (Åkerström Kördel & Brunnberg, 2017, s. 112). Delaktigheten kan delas upp i tre olika moment: det första momentet är delaktighet, som i barnstrategin definieras som en möjlighet att delta och påverka, samt en upplevelse om att man tillhör en grupp. Det andra momentet är

deltagande som beskriver de sätt som barnet kan vara aktivt, som till exempel hur barn kan berätta om sina åsikter. Det tredje momentet, aktiverande, beskriver de tillvägagångssätt eller möjligheter som erbjuds barnen att vara delaktiga. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2020, s. 20).

De miljöer, till exempel olika aktiviteter och barngrupper, där barn tillbringar sin tid blir betydelsefulla för barns delaktighet. Det är i dessa miljöer som förståelsen för delaktigheten formas. För att barn ska kunna uppleva delaktighet behövs det tillit till att det finns möjligheter att påverka och detta bidrar i sin tur till känslan av delaktighet. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2020, ss. 11, 20-21). Barns delaktighet främjas i olika omgivningar i samhället och delaktigheten borde genomsyra hela barnets vardag utan att vara en skild del av vardagen. Delaktighetsarbetet är ofta lett av vuxna, vilket betyder att det sociala utrymme som barnet rör sig i och det sätt som de vuxna bemöter barnet på har en stor betydelse för barnets delaktighet. (Stenvall, 2021, ss. 177-179). Att skapa involverande miljöer och utforma verksamheten så att den passar flera olika klientgrupper är en del av det delaktighetsfrämjande arbetet. Förutom ett bra bemötande är det också viktigt att vara medveten om den maktposition som finns mellan barn och vuxna. Använder de vuxna sin maktposition till främjandet och stödjandet av barns delaktighet, kan detta stöda barns välmående på många sätt. (Åkerström Kördel & Brunnberg, 2017, ss. 37, 112).

Barnens delaktighet studeras ofta från den vuxnas synvinkel (Stenvall, 2021, ss. 177-179). Då är synen på barnet ofta förknippad med den föreställning som man har av den vuxna och på en föreställning som man har om barn och hurdana barn är. På detta sätt konstrueras en bild av barn som en enhetlig grupp i samhället. (Johannesen & Sandvik, 2009, ss. 14-15). Det är viktigt att komma ihåg att barn inte är en homogen grupp och det är därför viktigt att försäkra sig om att alla barn erbjuds en möjlighet att säga sin åsikt utan diskriminering. Åldern på barnet utgör därmed inte heller en faktor som har en betydelse för delaktigheten. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2020, s. 15).

Enna Toikka och Leena Haanpää (2020) skriver att barnen är den bästa experten i sitt eget liv. Med detta menas att barnens åsikt är viktig för att kunna samla in information om barnets upplevelser för att förstå barnens syn och den värld de lever i (Toikka & Haanpää, 2020, ss. 120-123). Det är viktigt att förstå hur olika förutsättningar påverkar barnet och dess möjlighet till delaktighet. Till exempel då barnen är äldre kan deras olika möjligheter

att använda pengar öka barnens ojämlikhet vilket kan fastställa barnets sociala status och på det sättet påverka delaktigheten. Man kan också få viktig information genom att lyssna på barn och med den kunskapen kan man påverka de konsekvenser som till exempel ekonomisk ojämlikhet medför i barnens liv. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s. 116).

För barnet, så som för oss alla, är det viktigt att tillhöra en grupp för att kunna känna delaktighet. Då man närmar sig delaktighet på detta sätt är delaktighetsfrågan för barn inte endast en fråga om ett ställe eller tid utan en möjlighet som involverar hela vardagen som helhet. Om barnet känner att det tillhör en grupp mår det oftast bra, vilket stöder barnets psykiska välmående och möjligheter att utvecklas och lära sig nya saker. Om barnet inte upplever att det tillhör en grupp och inte trivs går barnets energi till annat så som att iakttä den miljö den försöker passa in i vilket påverkar barnets psykiska välmående. Med tanke på välmåendenaspekten skulle det vara bra att involvera delaktighetsarbetet angående barn i olika miljöer och situationer. (Stenvall, 2021, ss. 177-180). Peter Rahn och Karl August Chassé skriver (enligt Andersson, 2012, s. 188) att olika grupper och omgivningar fungerar som en skyddande buffert eller skyddsfaktor för alla barn, men särskilt för dem som har det sämre ställt. Särskilt vänskapsrelationer har setts hjälpa med att stimulera barnets sociala utveckling genom att stöda socialt beteende, kognitiva resurser och påverka en bättre självkänsla. Trots att barns delaktighet har mycket att göra med den sociala samvaron och tillhörandet i en grupp är det värt att nämna att en upplevd delaktighet inte nödvändigtvis kräver ett aktivt deltagande av barnet. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2020, s. 20).

Det finns flera utmaningar i det konkreta delaktighetsarbetet med barn. Det är till exempel viktigt att förstå vad man försöker uppnå med delaktigheten. För de vuxna kan delaktigheten vara en metod, men de förklarar den för barnet som ett mål att nå. En utmaning kan också vara att komma ihåg det enskilda barnets rätt att bli hörd och att ha möjlighet att påverka i den grupp som barnet tillhör. (Stenvall, 2021, s. 178). Delaktighetsbegreppets användning kan också vara så ospecifikt eller brett att det kan finnas olika åsikter om vad delaktigheten innebär. En oreflektad delaktighet kan vara otillräcklig och till exempel inte innehålla planering av delaktighetsprocesserna. (Åkerström Kördel & Brunnberg, 2017, s. 38). Därmed kan en utmaning vara själva implementeringen av idén om delaktighet i det praktiska arbetet. Hur man lyckas höra eller se småbarnens

yttranden om en situation om barnet inte ännu har ett så bra verbalt ordförråd kan även vara utmanande. (Johannesen & Sandvik, 2009, ss. 32-34).

6 Produkt

Efter att litteraturöversikten gjordes påbörjades planeringen av produkten där skribenterna ville att främjandet av småbarns delaktighet lyftes fram. Skribenterna ville med den här produkten underlätta det konkreta arbetet med småbarns delaktighet eftersom det har visat sig finnas utmaningar i det. Det här kapitlet beskriver djupare arbetsprocessen om hur produkten uppstod samt en produktbeskrivning av produkten.

6.1 Arbetsprocess

Arbetsprocessen började då skribenterna blev tilldelade projektet som arbetet skulle göras till. I det här fallet skulle det skapas ett verktyg eller en produkt som stöder delaktighet. Arbetet är skrivet som en litteraturöversikt, vilket innebär att produkten baserades på teorin i arbetet. Genom litteraturöversikten söktes viktiga teman som lyfts fram om småbarns delaktighet. Efter litteraturöversikten påbörjades arbetsprocessen kring själva produkten. Produkten har arbetats fram under flera projektmöten.

Under första mötet som produkten diskuterades bestämdes att produkten skulle vara en poster. Det bestämdes även att produkten skulle rikta sig mot professionella som arbetar inom socialvården med småbarn och barnfamiljer. Produkten skapades för att lyfta fram betydelsen av delaktighet för småbarn.

Under det andra produktemötet gjordes en tankekarta där det kartlades de viktigaste teman ur litteraturöversikten. Tematiseringen gjordes först individuellt och sedan tillsammans. Det diskuterades likheter och olikheter av de individuella resultaten. Därefter valdes de ord som ansågs vara lika eller de ord som förekommer ofta i arbetet. De ord som valdes var trygghet, bemötande, möjlighet, lyssna på och se barnet, tillit, miljö, trygga vuxna och bemöta på barnets nivå. Efter det här sammanfattades orden som är viktiga för att möjliggöra småbarns delaktighet. Orden som valdes var: bemötande, kommunikation, möjlighet, aktivering, miljö och tillit. Det bestämdes att en broschyr ska skapas som ett stöd till postern för att mer djupgående ge information om småbarns delaktighet.

Under det tredje och fjärde produktmötet behandlades layouten och det skapades en prototyp för postern. Till postern valdes en bild av en blomma eftersom en blomma skulle symbolisera barns välmående och hur barn kan blomstra med rätt stöd. Blommans kronblad symboliserar delaktighetens olika delar och hur de tillsammans bildar en dynamisk helhet. Viktiga aspekter som beaktades var färganvändningen, symboliken och tydligheten. Valet av färger till kronbladen inspirerades av färgpsykologin. Grön färg valdes till kronbladet som beskriver miljö eftersom grön är en färg som ofta symboliserar naturen, skapar harmoni och som har en lugnande samt uppfriskande effekt. Den blå färgen har en lugnande effekt och den skapar känslor av frid och stillhet. Blåa färgen valdes därför till kronbladet tillit. Röda färgen är den som snabbt fångar uppmärksamheten, det är färgen som man ser först och glömmet sist. Därför valdes färgen till kronbladet bemötande. Den gula färgen associeras med optimism, glädje och energi och med den tanken valdes den till kronbladet möjlighet. Den orangea färgen är välkomnande och aktiverande. Färgen orange sägs även främja interaktion och därför valdes den till kronbladet aktivering. Lila är en färg som associeras med lojalitet och lugn vilket gjorde att den valdes till kronbladet kommunikation. (Kinnarps, 2022).

Eftersom skribenterna inte har kunskap inom grafisk design kontaktades Auri Norrman, en bekant till skribenterna, som har kunskap i grafisk design. Detta för att få en professionell layout och användbar slutprodukt. Prototypen gjordes enligt skribenternas önskemål och kan ses nedan.

Figur 2. Prototyp av Auri Norrman

Arbetsprocessen fortsatte med att utveckla texter till kronbladen. Det bestämdes att texterna skulle vara i form av frågor för att kortfattat påminna de professionella om delaktighet. Frågorna skulle vara enkla och lätta att förstå men samtidigt rättframma. Skribenterna ville att postern skulle vara könsneutral för att bättre representera alla barn, därför ändrades flickan i postern till en könsneutral figur. Även kronbladens färger omformades från mörkare färger till ljusare för att texten skulle vara läsbar. Slutligen gjordes en broschyr som stöd till innehållet i postern.

6.2 Produktbeskrivning

Utifrån litteraturoversikten har skribenterna skapat en produkt i form av en poster till professionella som arbetar med familjearbete och barn. I den här produkten har skribenterna tagit hänsyn till socialt utsatta småbarn och hur delaktigheten kan användas som resurs för dem. De viktiga delarna av delaktigheten framförs i postern som en delaktighetsblomma. Delaktighet är ett brett ämne som bildats i ett samspel mellan olika aktörer och funktioner som stöder varandra. Produktens delar stöder varandra samtidigt som de går ihop med varandra. Delarna av produkten är miljö, bemötande, tillit, kommunikation, aktivering och möjlighet. Delarna namngavs av arbetets skribenter.

Posterns syfte var att påminna om delaktighetsfrämjande arbetets innebörd för småbarn. Den skapades för att enkelt kunna användas av de som arbetar med småbarns delaktighet. Postern är avsedd att placeras på en synlig plats som en ständig påminnelse åt de professionella. Den kan till exempel hängas på väggen i ett arbetsrum eller på en anslagstavla. Broschyren skapades som ett tilläggsmaterial till postern. Den skapades i storlek A5 så att den är lätt tillgänglig i vardagen. Texten i broschyren är en sammanfattning av litteraturoversikten och följer samma färgsättning som postern. Broschyren bifogades som en skild bilaga i arbetet. (bilaga 3). Resultatet av produkten kommer att presenteras i följande kapitel.

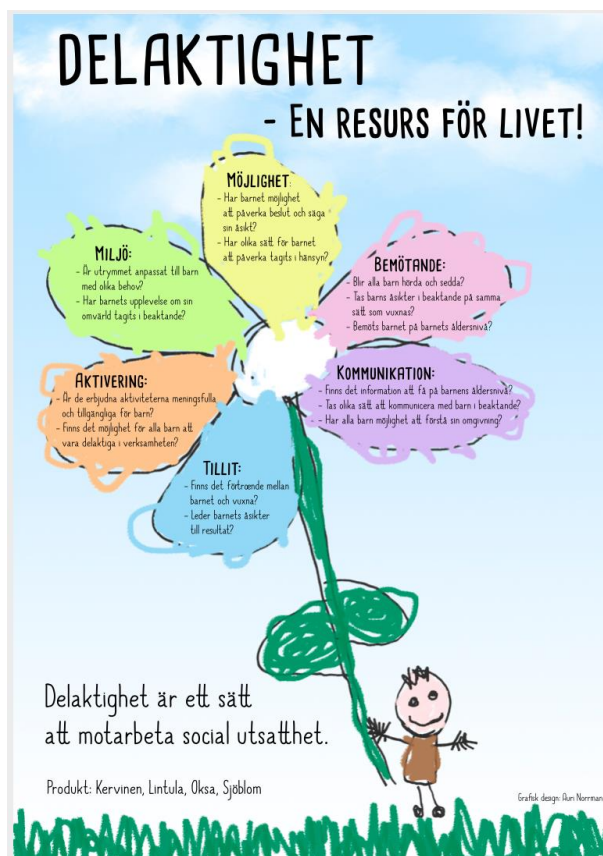

Figure 3. Poster: Delaktighetsblomma

7 Resultatredovisning och analys

I det här kapitlet presenteras arbetets resultat. Resultatet består av sammanfattning av litteraturoversikten samt en presentation av produktens innehåll. Kapitlet avslutas med en analys av resultatet.

7.1 Resultatredovisning

Målet med arbetet var att skapa en produkt som stöder främjandet av delaktighet hos småbarn. Litteraturoversikten har påvisat att alla barn inte har tillgång till samma resurser. Risker för barn är fattigdom, social utsatthet och familjebaserad risk. I det finländska samhället är dessa risker vanligtvis generationsövergripande. Stödet som erbjuds samt behoven hos individer är olika, särskilt barn som lever i social utsatthet behöver stödåtgärder. Med hjälp av delaktigheten kan man stöda individer och hitta de barn och familjer som är i riskzonen att hamna i social utsatthet. (Åkerström Kördel & Brunberg, 2017, s. 112).

Litteraturöversikten visar att främjandet av delaktighet är ett bra arbetssätt mot social utsatthet. Delaktighetsblomman i postern presenterar de delar av delaktigheten som skribenterna har sammanfattat utifrån litteraturöversikten och ansetts som de mest väsentliga. Blommans kronblad representerar de sex valda områdena inom delaktighetsfrämjande arbete för småbarn. Till följande presenteras kronbladen möjlighet, bemötande, kommunikation, tillit, aktivering och miljö var för sig.

I litteraturöversikten kan urskiljas en del av delaktighetsarbetet som kan anses vara abstrakt och svårt att greppa. Denna del av delaktigheten gavs namnet **möjlighet**. Kronbladet möjlighet beskriver de sätt som barn kan involveras och erbjudas olika möjligheter att vara delaktig på. Det är viktigt för barn att få känna sig delaktiga. Därför måste det erbjudas en möjlighet till att vara med och påverka. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2020, s. 20). Delaktighetsfrämjande arbete innebär att påverkningsmöjligheter erbjuds vid olika tillfällen som berör barnet. Även olika sätt att vara delaktig ska tas i beaktande. (Koivisto, Isola, & Lyytikäinen, 2018, ss. 8-9, 21-22). Möjlighet till deltagande ska ses som heltäckande och möjligheterna att delta ska planeras så att det passar barnets ålder (Statsrådet, 2021, ss. 15-16, 35-36). Det är även viktigt att erbjuda barnet möjlighet att vara en del av en större grupp men också att låta det enskilda barnet få sin röst hörd i gruppen (Stenvall, 2021, ss. 177-180).

Bemötande av barn är en del av barns delaktighet. Enligt barnstrategin är det viktigt att barn blir hörda och sedda samt har tillgång till information. (Statsrådet, 2021, ss. 15-16). Barn ska även höras som individer och deras åsikter samt den information de ger är lika viktig som de vuxnas (Åkerström Kördel & Brunnberg, 2017, s. 112). Man ska även komma ihåg att man kan få värdefull information genom att lyssna på barn (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s. 116). De vuxna har en stor roll i bemötandet av barn.

Kommunikation är den delen av delaktighetsblomman som är viktig att komma ihåg med allt delaktighetsfrämjande arbete. Kommunikation valdes till postern eftersom det i delaktighetsfrämjande arbete är viktigt att barn har möjlighet att kommunicera samt få information på barnets åldersnivå (Statsrådet, 2021, ss. 15-16). Kommunikation som begrepp kan blandas med bemötande, men här vill skribenterna lyfta fram olika sätt att kommunicera som till exempel genom bild och med gester. Att barn kan förstå sin omgivning är också en viktig del av delaktighet.

Kronbladet **tillit** betonar allt det arbete som gör att barnet har en möjlighet att lita på sin omgivning. En förutsättning för att barn ska kunna uppleva delaktighet är att barnet kan lita på att det finns möjligheter att påverka. Känslan av att kunna påverka och att kunna föra fram sin åsikt sätter grunden för delaktigheten. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2020, ss. 11, 20-21). Barnets grundläggande tillit tillsammans med socialt samspel och en känsla av att vara trygg är viktiga för barnets utveckling (Saari, Eskelinen, & Björklund, 2020, s. 223). Att arbeta för ett förtroende mellan människor är en väldigt viktig del av delaktighetsarbetet (Koivisto, Isola, & Lyytikäinen, 2018).

Från litteraturöversikten lyfts **aktivering** fram som en delaktighetsfrämjande del. Genom aktivering erbjuds barn möjlighet att vara delaktiga i sin omgivning. Aktivering som delaktighetsfrämjande arbete innebär att man erbjuder meningsfulla aktiviteter. (Koivisto, Isola, & Lyytikäinen, 2018, ss. 8-9, 21-22). Genom att aktivera barn ges det en möjlighet att hitta samhörighet vilket är en viktig del av barnets delaktighet (Stenvall, 2021, ss. 177-179). Aktiviteter bör vara lågröskel verksamhet till exempel vid familjecenter där familjerna och barn kan träffas med andra familjer (Halme, Vuorisalmi, & Perälä, 2014, ss. 117-119).

Miljön är den delen av blomman som beskriver den fysiska omgivning som barn befinner sig i. Detta spelar en stor roll för delaktigheten eftersom det utgör en grund för hur aktivt barn deltar i sin omgivande miljö. Alla barn påverkas av den sociala omgivning och miljö de växer upp i. Alla barn är dock skilda individer och trots liknande uppväxtmiljöer kan deras känsla av delaktighet variera. (Brodin, 2012, ss. 23-24). En involverande miljö innebär att man anpassar utrymmen till barn med olika behov. Det här bidrar till att barn vill vara delaktiga i deras miljö. Det kan till exempel gälla en aktivitet som planeras på daghem, inom familjen eller annan verksamhet där alla barns olika behov tas till hänsyn. (Åkerström Kördel & Brunnberg, 2017, s. 112). Det är viktigt att vuxna som arbetar med barn förstår hur de upplever verkligheten. Då barn upplever sig vara i en involverande, trygg och säker miljö deltar de också mer sannolikt i lek och socialt samspel.

Resultatet påvisar att man kan arbeta på olika sätt med delaktighet med småbarn. Alla kronblad är viktiga och går delvis in i varandra. Till det praktiska arbetet medför postern en påminnelse till de professionella om delaktighetens betydelse i arbetet med småbarn. Syftet med postern är att väcka tankar i arbetet med socialt utsatta småbarn. Broschyren stöder postern med djupare information om ämnet. När alla delar av delaktighetsblomman

används i arbetet med småbarn stärks barnets resiliens vilket innebär att barn har bättre möjligheter att klara av motgångar i livet. Med hjälp av delaktighet kan den generationsövergripande problematiken brytas.

7.2 Analys

Delaktighet innebär samhörighet i grupp och känslan av att tillhöra något samt möjligheten att säga sin åsikt. I tidigare forskning har framkommit att delaktighet påverkar individens välmående och är ett av individens basbehov (Nussbaum, 2013; Allardt, 1976; Raivio & Karjalainen, 2013). Forskning har också visat att social utsatthet kan förebyggas med hjälp av delaktighet. Det förebyggande delaktighetsarbetet kan underlätta att identifiera småbarn som är i riskzonen för att hamna i social utsatthet. Det delaktighetsfrämjande arbetet stöder familjer i ett tidigt skede och stärker resiliensen att möta motgångar i livet. Därför kan man se att delaktighetsfrämjande arbete är viktigt samt att delaktighet kan stödja småbarn i utsatta familjer.

Med delaktighetsblommans kronblad vill skribenterna påvisa delaktighetens betydelse för småbarn. Delaktighet betyder att småbarn har möjlighet att påverka och välja själva, bli hörda och sedda samt att skapa förtroende. Delaktighet är ett brett område vilket även framkommer i produkten. Delaktighetsarbetet är ett långsiktigt arbete som aldrig blir färdigt. Kronbladens olika delar behövs för att skapa en bra och sammanhängande helhet för småbarns delaktighet.

Tanken med produkten är att den ska vara lättillgänglig i det dagliga arbetet med småbarn samt att den är enkel att förstå. Med produkten vill skribenterna påvisa vad delaktigheten innebär för småbarn. För att verksamheten för barn ska vara av god kvalitet är det viktigt att delaktigheten reflekteras i arbetet med småbarn. Frågorna som skribenterna tagit fram i produkten ska väcka tankar kring delaktighetsfrämjande arbetet. Produkten är planerad att fungera som en påminnelse och tankeväckare till de professionella för att förverkliga delaktighetsfrämjande arbete. Produkten fungerar bra som den är men för en djupare reflektion skapades en broschyr som ett tilläggsmaterial. Broschyren kan vidareutvecklas vid behov.

Personer som inte är bekanta med delaktighet kan ha svårt att förstå de olika kronbladens relationer till varandra och delaktighetens innebörd för småbarn. Eftersom produkten är ämnad för professionella är detta troligen inte ett problem. För att göra delaktighetens innebörd tydligare har informationen underlättats genom att skapa frågor om de olika delarna i kronbladen. Produkten har planerats så att den tar i beaktande färgsymbolik, är lätt att läsa och förstå.

8 Slutdiskussion - delaktighet som resurs

Litteraturöversikten i det här arbetet påvisar att delaktigheten är en viktig del av individens välmående. Speciellt viktig är den då risker finns. Delaktigheten övergriper allt i samhället och är lika viktig oberoende ålder. Delaktigheten är på samma gång bred och svår att mäta vilket kan leda till att det är svårt att implementera delaktighetsfrämjande arbete i vardagen. På basen av litteraturöversikten i det här arbetet har skribenterna lyckats finna olika delar av delaktighet som är viktiga att tänka på speciellt då man arbetar med småbarn.

Det finns flera olika sätt att stödja småbarns delaktighet. De delar av delaktighetsblomman som för läsaren kan kännas mer bekanta i praktiken är barns aktivering och bemötandet av barnet. Aktivering förknippas ofta med att delta men som påvisat betyder inte att delta samma sak som att vara delaktig. Om aktiviteterna är meningsfulla påverkas barns möjlighet att vara delaktig och deras välmående positivt. I bemötandet av barn har vuxna en betydande roll och att komma ihåg att barn är individer vars åsikter är likvärdiga vuxnas är viktigt att komma ihåg (Åkerström Kördel & Brunnberg, 2017, s. 112). Genom exempel lär sig barn hur man bemöter andra.

De andra delarna kan behöva mer reflektion av innebörden eftersom de inte är lika konkreta för läsaren. Dessa delar är miljö, kommunikation, tillit och möjlighet. En involverande miljö kan inte alla gånger anpassas efter de behov som finns eftersom behoven kan vara olika och osammanhängande. Kommunikation är delen som sammansvetsar alla delaktighetens delar. Med kommunikation ska man inte endast tänka på språket utan även olika verktyg som kan användas inom kommunikation med barn. Information till barn ska vara lättillgänglig och enkel för dem att förstå. Tillit och möjlighet är abstrakta begrepp som kräver långsiktigt arbete och planering. Att arbeta för förtroende är grunden för delaktighet och det är en viktig del av delaktighetsarbetet (Koivisto, Isola, &

Lyytikäinen, 2018). Med möjlighet menas i det här arbetet att barn ska erbjudas möjlighet att påverka. Det är viktigt att komma ihåg att det enskilda barnet ska få möjligheten att få sin röst hörd i en grupp.

Alla barn ska ha möjlighet att påverka men hur mycket förverkligas det egentligen i arbetet med småbarn? Småbarn är beroende av sina vårdnadshavare samt andra vuxna och i det förhållandet finns det en naturlig maktrelation. Vuxna påverkar småbarnet på både gott och ont. Barnet behöver vuxnas hjälp för att kunna vara delaktig och är beroende av de vuxnas beslut. Utmaningar med småbarns delaktighet är den kommunikationsbrist som uppstår om barnet inte har verbal kommunikationsförmåga. Det är viktigt att barn får påverka enligt förmåga och utvecklingsnivå.

Tanken som följt hela arbetet är att delaktighet är ett sätt att motarbeta social utsatthet. Delaktighet har visat sig vara en förebyggande metod mot social utsatthet. Den är generellt viktig för småbarn men speciellt i situationer där det finns risk för social utsatthet. Delaktighetsarbetet är även viktigt för att kunna bryta den generationsövergripande problematiken som är ett välkänt problem i det finska samhället. Barnstrategin finns som en grund för utvecklandet av delaktighetsfrämjande arbetet och understryker att arbetet är viktigt för aktörer som arbetar med barn (Statsrådet, 2021, s. 37). Däremot ser det ut att finnas färre studier om familjens delaktighet i Finland.

Delaktighet är inget nytt fenomen utan det har tidigare forskats i ämnet. Skribenternas insats i delaktighetsdiskussionen har varit sammanfattande. Genom att skapa en poster som är tillgänglig för de som arbetar med småbarn vill skribenterna väcka diskussion om delaktighetens olika delområden. Skribenterna vill särskilt betona vikten av att reflektera och diskutera småbarns delaktighet. De frågor som tas upp i postern ska uppmärksamma de professionella om småbarns delaktighet i det dagliga arbetet. I posterns layout har språket tagits i beaktande genom att noggrant fundera på ordval och neutralitet. Bilden på postern ska påminna om det lilla barnet som behöver delaktighet för att blomstra. Bilden har planerats som könsneutral för att understryka att postern riktar sig mot alla. Postern kan användas på olika platser och den kan vidareutvecklas. Delaktighetsblommans delar kan användas tematiskt i arbete med småbarn. Man kan till exempel välja ut ett tema åt gången och arbeta tillsammans med barnen kring det. Med hjälp av kronbladens färger kan man skapa tilläggsmaterial till posterns olika teman.

Det mål som arbetet hade har uppnåtts genom att studera delaktighetsfrågor och utifrån det skapa en produkt som stöder professionella i arbetet. Skribenterna har arbetat på ett tillförlitligt sätt genom att de använt sig av vetenskapliga källor och gjort ett noggrant arbete. Postern baserar sig på litteraturöversikten vilket stärker dess tillförlitlighet. Broschyren är skapad som ett tillägg där mera information om delaktighetens olika delar framkommer.

Det intressanta med delaktighetsdiskussionen är att det verkar råda en sammanhållning på fältet om delaktighetens viktiga betydelse men en kritisk diskussion saknas. Det delaktighetsfrämjande arbetet är omfattande vilket gör att det inte alltid framkommer tydligt i det dagliga arbetet. Därför behövs det nya verktyg för att underlätta arbetet och väcka diskussion om att delaktighetens olika delar måste tas i beaktande. Samhället förändras hela tiden men grundtanken i delaktighet är densamma. Det innebär att delaktighetsfrämjande arbetet måste anpassas efter samhället och aldrig är färdigt.

I det här arbetet har skribenterna undersökt och kommit fram till vilken innebörd delaktigheten har för småbarn. Det har varit intressant att upptäcka hur omfattande delaktighetsfrämjande arbetet är och hur stor påverkan den har på alla människors välmående. Slutligen kan det konstateras att delaktighet är en resurs för socialt utsatta småbarnsfamiljer.

Källor

- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia* (1 uppl.). Juva: WSOY.
- Andersson, G. (2012). Barn, fattigdom och social barnvård. i H. Swärd, & L. Engelmark, *Fattigdom utan gränser* (s. 188). Carlssons.
- Backman, Y., Gardelli, T., Gardelli, V., & Persson. (2013). *Vetenskapliga tankeverktyg - till grund för akademiska studier* (1:1 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Berrick, J., Dickens, J., Pösö, T., & Skivenes, M. (2018). International Perspectives on Child-responsive Courts. *International Journal Of Children´s Rights*(26), 251-277. doi:10.1163/15718182-02602011
- Brodin, J. (2012). *Barn i utsatta livssituationer*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Davidsson, T., & Petersson, F. (2016). *Social exkludering. Perspektiv, process, problemkonstruktion* (1:1 uppl.). (T. Davidsson, Red.) Lund: Studentlitteratur.
- Drugli, M.-B., & Lekhal, R. (2020). *Att rusta barn för livet* (1:1 uppl.). u.o.: Studentlitteratur.
- Ejvegård, R. (2003). *Vetenskaplig metod* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Finlands officiella statistik. (2021). Inkomstfördelningsstatistik. Inkomstskillnader mellan befolkningsgrupper 2020. Helsingfors. Hämtat från http://www.stat.fi/til/tjt/2020/03/tjt_2020_03_2021-12-16_tie_001_sv.html den 13 Januari 2022
- Finto. (u.å.). *Suomalainen asiansanasto- ja ontologiapalvelu*. Hämtat från Finto: <https://finto.fi/keko/fi/page/p166?clang=fi> den 12 April 2022
- Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Att göra systematiska litteraturstudier. Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning* (3 uppl.). Stockholm: Natur & Kultur.
- Forskningsetiska delegationen. (2012). *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland*. Helsingfors: Forskningsetiska delegationen. Hämtat från https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf den 2 Mars 2022
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2020). *Sociologi* (6 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Hakovirta, M., & Rantalaiho, M. (2012). *Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia. Hämtat från <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37848/Tutkimuksia124.pdf> den 18 April 2022
- Halme, N., Vuorisalmi, M., & Perälä, M.-L. (2014). *Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma*. Tammerfors: Institutet för hälsa och välfärd. Hämtat från https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114954/URN_ISBN_978-952-302-110-5.pdf?sequence=1 den 20 Februari 2022

- Hastrup, A., Pelkonen, M., Varonen, P., & Kekkonen, M. (2021). *Perhekeskukset ja niiden kohtaamispaikat Suomessa*. u.o.: THL-Tutkimuksesta tiivistä 65/2021. Hämtat från https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143354/URN_ISBN_978-952-343-759-3.pdf?sequence=1 den 5 3 2021
- Helmen Borge, A. (2005). *Resiliens - risk och sund utveckling*. u.o.: Studentlitteratur.
- Ilmakunnas, I., Kauppinen, T., & Moisio, P. (2020). Huono-osaisuus jatkuu sukupolvelta toisille: Tarkastelussa nuorten aikuisten toimeentulotukiasiakkuus. i J. Kallio, & M. Hakovirta (Red.), *Lapsiperheiden köyhyys ja huono osaisuus* (ss. 199-223). Tammerfors: Vastapaino.
- Institutet för hälsa och välfärd. (den 7 December 2020a). *Främjande av delaktighet*. Hämtat från <https://thl.fi/sv/web/ledningen-av-framjandet-av-halsa-och-valfard/framjande-av-delaktighet> den 19 Januari 2022
- Institutet för hälsa och välfärd. (den 25 3 2020b). *Lapset ja perheet*. Hämtat från <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet> den 14 Januari 2022
- Johannesen, N., & Sandvik, N. (2009). *Små barns delaktighet och inflytande- några perspektiv* (1 uppl.). Stockholm: Liber.
- Juslin, E., & Davidsson, S. (2016). *Det resursstarka barnet - resursförstärkande yrkespraxis för barn under skolåldern*. Vasa, Finland. Hämtat från <file:///C:/Users/esjob/Downloads/Davidsson-Juslin-Det-resursstarka-barnet.pdf> den 2 Mars 2022
- Juslin, E., & Davidsson, S. (2021). *Resursstarka barn - Stöd till socialt utsatta barn inom småbarnspedagogiken*. Vasa, Finland. Hämtat från [file:///C:/Users/esjob/Downloads/RB-Laromdel-Final%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/esjob/Downloads/RB-Laromdel-Final%20(2).pdf) den 2 Mars 2022
- Kallio, J., & Hakovirta, M. (2020). *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Tammerfors: Vastapaino.
- Kallio, J., Erola, J., & Hautala, H. (2020). Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lasten koulupudokkuuteen. i J. Kallio, & M. Hakovirta, *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus* (ss. 175-198). Tammerfors: Vastapaino.
- Karvonen, S., & Salmi, M. (2016). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. u.o.: Institutet för hälsa och välfärd. Hämtat från https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y den 14 Januari 2022
- Kiili, J. (2016). Childrens' s Public Participation, Middle-Class Families, and Emotions. *Children & Society*, 30, 25-35. doi:DOI:10.1111/chso.12106
- Killén, K. (2009). *Barndomen varar i generationer. Om förebyggande arbete med utsatta familjer*. (2 uppl.). Studentlitteratur.
- Kinnarps. (2022). *Färger påverkar*. Hämtat från Kinnarps: <https://www.kinnarps.se/kunskap/different-colours-affect-us-in-different-ways/> den 20 April 2022

- Koivisto, J., Isola, A.-M., & Lyytikäinen, M. (2018). *Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus. Työpaperi*. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd. Hämtat från https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136074/URN_ISBN_978-952-343-077-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y den 20 Februari 2022
- Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap* (1 uppl.). Stockholm: Natur & Kultur.
- Lalander, P., & Svensson, B. (2014). *Perspektiv på social utsatthet*. Lund: Studentlitteratur.
- Leemann, L., Kuusio, H., & Hämmäläinen, R.-M. (2015). *Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra)*. u.o.: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hämtat från https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600 den 6 Februari 2022
- Marklund, K., Andershed, A.-K., & Andershed, H. (den 1 December 2012). *Nordens barn - Tidiga insatser för barn och familjer*. u.o.: Nordens Välfärdscenter. Hämtat från https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2012/12/1-TidigaInsatser_enk.pdf den 13 Mars 2022
- Mieli rf. (den 21 Oktober 2021). *Mielenterveyden suoja- ja riskitekijät*. Hämtat från Mieli: <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/mita-mielenterveys-on/suojatekijat-vahvistavat-riskitekijat-heikentavat-mielenterveytta/> den 1 Februari 2022
- Nivala, E. (2021). Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisellä varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(1), 33-59. Hämtat från https://www.researchgate.net/publication/353338997_Osallisuuden_vahvistaminen_yksinaisyyden_ehkaisemisella_varhaiskasvatuksessa den 2022 Mars 13
- Nussbaum, M. C. (2013). *Creating Capabilities. The Human Development Approach* (1 uppl.). Cambridge: Harvard University Press.
- Nyberg, R., & Tidström, A. (2012). *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar* (2:1 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Phillips, T. (2014). *Socialt arbete*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Raivio, H., & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! i T. Era, *Osallisuus -oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 156* (ss. 12-34). Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Hämtat från https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y den 20 Mars 2022
- Saari, J., Eskelinen, N., & Björklund, L. (2020). Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Finland: Gaudeamus. Hämtat från https://www.storytel.com/fi/fi/?gclid=Cj0KCQjwgYSTBhDKARIsAB8KukvAXxxYk2qM5Cb0KmlfZnu1_Ao3dt-9ZAN0vqa0f1aG1WWwMwhjS70aAqoNEALw_wcB den 12 April 2022

- Salmi, M. (2020). Lapsiperheiden köyhyys pitää yllä köyhyyden kierrettä. i J. Kallio, & M. Hakovirta, *Lapsiperheiden köyhyys ja huono osaisuus* (ss. 37-71). Tammerfors: Vastapaino.
- Social- och hälsovårdsministeriet. (2020). *Deltagande och delaktighet. Del 1. Utgångspunkterna för delaktighet i den nationella barnstrategin*. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet. Hämtat från https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162406/STM_2020_29_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y den 13 Januari 2022
- Social- och hälsovårdsministeriet. (2022). *Främjande av delaktighet*. Hämtat från Social- och hälsovårdsministeriet: <https://stm.fi/sv/delaktighet> den 13 Januari 2022
- Socialvårdslagen 1301/2014. (u.å.). Hämtat från Finlex: <https://www.finlex.fi/> den 13 Januari 2022
- Sokra. (u.å.). *Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke - Sokra*. Hämtat från Institutet för hälsa och välfärd: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sokra> den 1 Mars 2022
- Statsrådet. (2021). *Kansallinen lapsistrategia. Komiteamietintö*. Helsingfors: Statsrådet. doi:<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>
- Stenvall, E. (2018). *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittinen arjen käytäntönä*. Tammerfors: Tampereen yliopisto. Hämtat från <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104221/978-952-03-0820-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y> den 8 Mars 2022
- Stenvall, E. (2020). *Osallisuutta ja osallistumista. Osa1. Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa*. Helsingfors: Sosiaali- ja terveysministeriö. Hämtat från <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7160-8> den 20 Mars 2022
- Stenvall, E. (2021). Lapsen arkinen osallisuus. i H. Tuulensalo, R. Kalliomeri, & J. Laimio (Red.), *Kohti lapsen näköistä osallisuutta*. (ss. 176-185). u.o.: Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen. Hämtat från <https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/20140644/kohti-lapsen-nakoista-osallisuuttakirja.pdf> den 20 Mars 2022
- Swärd, H. (2012). Vad är fattigdom? Stereotyper, definitioner, orsaker och åtgärder. i H. Swärd, & L. Engelmärk, *Fattigdom utan gränser* (ss. 32-55). Stockholm: Carlssons.
- Toikka, E., & Haanpää, L. (2020). Vanhempien huono-osaisuuden yhteys lasten subjektiiviseen hyvinvointiin. i J. Kallio, & M. Hakovirta, *Lapsiperheiden köyhyys ja huono osaisuus* (ss. 119-142). Tammerfors: Vastapaino.
- Tulensalo, H., Kalliomeri, R., & Laimio, J. (2021). *Kohti lapsen näköistä osallisuutta*. (J. Laimio, Red.) u.o.: Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen. Hämtat från <https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/20140644/kohti-lapsen-nakoista-osallisuuttakirja.pdf> den 20 Mars 2022
- Vauhkonen, T., Kallio, J., & Erola, J. (2017). Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 82(5), ss. 501-512. Hämtat från

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence den 12 April 2022

Vuorenmaa, M. (2016). *Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät*. Tampereen yliopisto. Tammerfors: Tampere University Press. Hämtat från

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98335/978-952-03-0019-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y> den 8 Mars 2022

Vuorenmaa, M., Halme, N., Perälä, M.-L., Kaunonen, M., & Åstedt-Kurki, P. (2016).

Perceived influence, decision-making and access to information in family services as factors of parental empowerment: a cross-sectional study of parents with young children. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*(30), 290-302.

doi:10.1111/scs.12243

World Bank Group. (2021). *PovcalNet*. Hämtat från World bank:

<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/povDuplicateWB.aspx> den 7 Mars 2022

Åkerström Kördel, J., & Brunnberg, E. (2017). *Delaktighet-som rättighet, fenomen och vardagspraktik i hälso-och välfärdsarbetet* (1:1 uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Tabell över sökprocessen

Datum för sökningen	Databas	Söktermer / Sökfras	Antal träffar	Avgränsningar (till exempel språk, år)	Antal träffar efter avgränsningar	Antal valda artiklar
21.01.2022	EBSCO - host	Social inclusion AND Children AND Finland	2020	Fulltext, peer reviewed, start 2016	10 (Finland)	0
21.01.2022	EBSCO- host	Social inclusion	14 138	Full text, peer reviewed, start 2016	946	0
21.01.2022	EBSCO- host	Social inclusion AND Finland	111	Full text, peer reviewd, start 2016	12	0
13.02.2022	EBSCO- host	Participation AND Children AND Finland	372	Fulltext, peer reviewed, start 2016	31	2
13.02.2022	EBSCO- host	Inclusion AND Social work AND Children AND Finland	10	Fulltext peer reviewed, start 2016	3	1
28.02.2022	EBSCO- host	Social risk AND Children AND Finland	52	Fulltext, peer reviewed, start 2016	2	0
28.02.2022	EBSCO- host	Social risk AND Toddlers AND Finland	1	Fulltext, peer reviewed, start 2016	0	0
28.02.2022	EBSCO- host	Social exclusion AND Children AND Finland	23	Fulltext, peer reviewed, start 2016	1	0
08.03.2022	EBSCO- host	Social exclusion AND 0-5 YEARS OR TODDLER	162	Fulltext, peer reviewed, start 2016	5	0
08.03.2022	EBSCO- host	Participation AND Toddlers AND Finland	3	Fulltext, peer reviewed, start 2016	0	0

DELAKTIGHET

- EN RESURS FÖR LIVET!

Delaktighet är ett sätt
att motarbeta social utsatthet.

Produkt: Kervinen, Lintula, Oksa, Sjöblom

Grafisk design: Åuri Norrman

Delaktighetsblomman

Kervinen, Lintula, Oksa, Sjöblom

**DELAKTIGHET ÄR EN RESURS
MOT UTSATTHET**

Miljön beskriver den fysiska omgivning som barn befinner sig i. Miljön spelar en stor roll för delaktigheten eftersom den utgör en grund för det hur aktivt barn deltar i sin omgivande miljö. En involverande miljö innebär att man anpassar utrymmen till barn med olika behov. Det är viktigt att vuxna som jobbar med barn förstår hur de upplever verkligheten. Då barn upplever sig vara i en involverande, trygg och säker miljö deltar de också mer sannolikt i lek och socialt samspel.

Genom **aktivering** erbjuds barn möjlighet att vara delaktiga i sin omgivning. Aktivering som delaktighetsfrämjande arbete innebär att man erbjuder meningsfulla aktiviteter. Genom att aktivera barn ges det en möjlighet att hitta samhörighet. Aktiviteter bör vara lågtröskel verksamhet.

Tillit betonar allt arbete som gör att barnet har en möjlighet att lita på sin omgivning. En förutsättning för att barn ska kunna uppleva delaktighet är att barnet kan lita på att det finns möjligheter att påverka. Barnets grundläggande tillit tillsammans med socialt samspel och en känsla av att vara trygg är väsentligt för barnets utveckling. Att arbeta för ett förtroende mellan människor är en väldigt viktig del av delaktighetsarbetet.

Möjlighet beskriver de sätt som barn kan involveras och erbjudas olika möjligheter att vara delaktig på. De måste finnas en möjlighet till att vara med och påverka vid olika tillfällen som berör barnet. Även olika sätt att vara delaktig ska tas i beaktande.

Det ska finnas möjlighet att delta i alla situationer och deltagnings möjligheter ska planeras enligt barnets ålder. Det är även viktigt att erbjuda barnet möjlighet att vara en del av en större grupp men också att låta det enskilda barnet få sin röst hörd i gruppen.

Bemötande är en väsentlig del av barns delaktighet eftersom de ska bli hörda och sedda. Barn ska även höras som individer samt deras åsikter och den information de ger är lika värdefull som de vuxnas. Man ska även komma ihåg att man kan få viktig information genom att lyssna på barn. De vuxna har en stor roll i bemötandet av barn.

Kommunikation är viktig att komma ihåg med all delaktighetsfrämjande arbete. I delaktighetsfrämjande arbete är det viktigt att barn har möjlighet att kommunicera samt få information på barnets åldersnivå. Kommunikation som begrepp kan blandas med bemötande, men olika sätt att kommunicera till exempel genom bild och med gester är lika viktiga. Att barn kan förstå sin omgivning är också en viktig del av delaktighet.